

38-F-210

*vyprávěné zprávy
i. č. 188.
L. 188.*

V DEN STÝCH NAROZENIN

PROF. DRA JOSEFA FRICE.

PROSLOVENÍ,

JEŽ V PŘEDNÁŠCE FAKULTNÍ KONAL

PROF. DR. EMIL OTT.

L. 188.

ODKAZ
PROF. ALB. DRÁFA
UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ.

ZVLÁŠTNÍ OTISK ČASOPISU »PŘÁVNÍK« ROČNÍK ČTYŘICÁTÝ TŘETÍ.

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA DR. ED. GRÉGR A SYN. — NÁKLADEM VLASTNÍM.
1904.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
C. inv.: 033254

Dne 2. března 1904 dovršuje se plné století od narození prof. Dra Josefa Friče, prvního akademického učitele soudního řízení jazykem českým na Pražské fakultě právnické. Bylo by hrubým nevděkem nevzpomínati platných služeb, jež obětavě vykonal, pěstěním toho oboru jazykem mateřským na vysokých školách.

Císařem Josefem II. zavedená svoboda tisku a mocný vliv literárního hnutí ve Francii působily ve vlasti naší čilejší ruch na konci 18. století. Nejen jazykozpytné a literárně-historické studie pilně byly konány, také kritická badání v oboru dějin byla zahájena. Za nastalého literárního ruchu buditelé národa pečovali účinně o to, aby jazyk národní z hlubokého úpadku byl vyproštěn a vědomí národní z tvrdého spánku vzkříšeno. Kněží i učitelé, v prvních řadách buditelů stojící, šířili ušlechtilé své snahy mezi mládeží k povoláním učeným se připravující a tím bezpečný položili základ obrození národa a rozkvětu literatury domácí.

*) P r a m e n y : Úřední spisy archivu Karlo-Ferdinandské university; pamětní spis: Die deutsche Karl-Ferd. Universität in Prag unter der Regierung K. Franz Josefs I. (Prag 1899) zvláště str. 6 násl., 10, 22, násl., 37, 38, 124, 479; Právník XII. ročník str. 357 násl.; Životopis Dr. J. Friče v Osvětě 1876 od Jiřího Dlouhého (pseudonym prof. Dra Jarom. Čelakovského; viz Ottův Naučný Slovník IX. díl str. 696).

Mezi těmi, kdož povzbuzeni byli svými učiteli, aby jako zákopníci svědomitou prací a vytrvalou, obětavou činností za podmínek málo utěšených působili k povznesení neuvědomělého, dřímajícího národa, byli také dva rodáci Slanští a věrní přátelé různého sice povolání, ale vždy stejných snah pro blaho vlasti, právník, advokát, professor universitní Dr. Frič a bohoslovec, kanovník, přítel školství národního Vinařický.

Nám jde o ocenění zásluh profesora práv.

Jako většinou mužové o vlast zasloužili také Josef Frič vyšel z chudobné chaty, narodiv se dne 2. března 1804 ve Slaném.

Otcem jeho byl rozšafný maloživnostník. Po pečlivé přípravě na obecných školách a na Piaristickém gymnasiu v rodišti svém získané studoval Frič pod muži osvícenými (obzvláště pěstitelům vědy náboženské Bolzanem, matematikem Janderou) podle tehdejšího zařízení po tři léta obory filosofické, načež r. 1821 nastoupil na práva. Mezi učiteli jeho na právech byli osvědčení a literárně čilí: starší Kopetz pro právo přirozené, Helfert pro právo římské a Veith pro státní právo české.¹⁾

Ještě za studií právnických (1822) vstoupil Frič do advokátní kanceláře Dra Jana Nejedlého, profesora českého jazyka a literatury při fakultě filosofické.

Právě v době, kdy mladý náš právník do studií odborných nastoupil, bylo asi podruhé podle dekretu dvorské komisi studijní ze dne 23. srpna 1816 při počátku školního roku posluchačům ohlášeno, že ve přijímání k politickým úřadům zemí českých těm, kteří česky umějí, při stejné schopnosti jiné přednost dána bude; k čemu družilo se na krátce (13. února 1818) nařízení další, aby při dosazování na krajské úřady šetřeno bylo toho, by úředníci jazyk krajiny, ve které se ustanovují, dokonale znali.

¹⁾ Dv. dekretem ze dne 23. srpna 1792 bylo české státní právo jako předmět mimořádný k řádným oborům studia na fakultě právnické stanoveným dv. dekr. ze dne 2. března 1792 připojeno a dv. dekr. ze dne 5. listopadu 1795 všem poživatelům nadací studium jeho doporučeno. Když došlo k vydání nového studijního řádu (dekr. dv. kancel. 17. února 1805), zachováno bylo české státní právo jako předmět mimořádný a vřaděno mezi přednášky I. ročníku. Po smrti Dr. Jos. Veitha (10. srpna 1824), který byl prvním professorem toho oboru, nebyla stolice učitelská českého státního práva více obsazena (Schnabel: Geschichte der jurid. Fakultät an der Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag III. str. 24, 27, 29, 69.).

Předpisy těmi vlastenecká mysl Fričova snad vzpružena byla, aby r. 1825/6 za Nejedlého konal přednášky o řeči české pro Němce po celý rok (Jungmanna historie literatury české, II. vydání str. 555) a tím k rozšíření znalosti jazyka toho pro potřebu správného konání úředního přispěl.

Nabyv dokonalého vzdělání theoretického a povýšen byv na doktora v právech dne 25. července 1827 oddal se praxi v advokátní kanceláři proslaveného právního přítele s četnou a vzácnou klientelou, Dra Kaňky v Praze.

Opatřen hojnými vědomostmi a nadán jsa důvtipem ne všedním, ryzí povahou a rozvážností, záhy dočkal se Frič chvalné pověsti a důvěry řídké, když po jmenování svém advokátem »zemským« byl složil dne 26. července 1837 úřední přísahu.

Spůsob obvyklý vykonávání soudnictví patrimoniálního byl toho příčinou, že mladý zástupce právní také úřadu soudcovského se zúčastnil, byv totiž ustanoven od knížete Schwarzenberga justiciářem dvou panství na blízkou Praze. Úřaduje na Hradčanech v paláci knížecím při jednáních soudních mezi poddanými těch panství zavedl češtinu do úředního řízení, řídký to případ v trudných těch časech.

Při praktickém povolání svém jako zástupce stran i soudce seznal Frič zajisté přčetné nesnáze vzcházející z užívání názvosloví přijatého do staršího překladu Josefského soudního řádu, který byl pořídil Zlobický, professor českého jazyka v Tereziánské Akademii († 1810).²⁾ I chopil se záslužného díla podati přesný, jasně srozumitelný a k pokročilosti jazyka přiměřený překlad dotčeného základního zákona o řízení soudním, jakož i řízení při úpadcích dlužníků, taktéž Zlobickým přeloženého, a patentu o řízení stručném z r. 1845, jímž značný druh sporů z projednávání ve formách josefského sd. ř. vyňat byl.

Přibral sobě na pomoc jiné znalce starobylého právnického názvosloví: Dra Strobacha, pozdějšího předsedu říšského sněmu ve Vídni a důmyslného praktika soudce, Karla Jar. Erbena, jemuž Pražská obec později svěřila řízení archivu svého, J. Neubauera,

²⁾ Stůž zde malá ukázka; zní § 4. sd. ř. Josefského v překladě tomto v tato slova: „V též žalobě má jen tenkrátě víc tejkalostí (objecta) nějakého vedení rozepře předněsti dovoleno býti, když ony mezi sebou nějaký spolek mají;“ a výňatek z § 16. takto: „Soudce má tedy na každou žalobu... pokaždý den k dostavení naříditi, při kterýmž strana buďto vyrčení jejího odporníka v konání potřeby oustní aneb předepsání práva v přinešení řeči písebně podniknouti má...“

osvědčeného úředníka v oboru správy, a Karla Havlíka (důvěrného přítele posléze jmenovaných a Máchy), který po organisaci úřadů r. 1851 soudcovským úředníkem se stal.³⁾ A jak horlivě pokračovali tito dobrovolní pracovníci, když přiložili ruku k dílu!

Ve schůzkách, již od r. 1846 konaných, každého týdnu třikráte sešli se na porady o překladu, jehož konečná revise uzavřena byla dne 25. července 1847, v předvečer dovršení prvního desetiletí Fričovy činnosti advokátské a v den dvacátiletého jeho jubilea doktorského. Od obětavých ochotníků, ovšem zároveň důkladných znalců, provedeno bylo takto dílo, které na širším základě dvě léta později úřední komisí k tomu zřízené svěřeno bylo.

V květnu 1848 vydán byl překlad řečených zákonů o řízení soudním a tím byla pomůcka poskytnuta každému praktickovi v soudnictví stejně nezbytná jako zdařilá.

V předmluvě vykládají vydavatelé o svém záměru, »že s bedlivou pováživostí smyslu i slova zákonu, společnou poradou a pomocí spůsobili překlad co možné správný; ovšem věrný a při tom věku a okolnostem docela přiměřený«, nechtíce však vydávati dílo své za práci nějakou úřední, nýbrž »toliko privátní«, za jakési »dobré zdání.«

Podnikatelé překladu za hlavní úkol svůj považovali s rozumitelností jeho, aby i ten, kdož méně sběhlý jest v češtině, jeho používati mohl. S toho hlediska staročeských názvů přijato bylo jen tolik, co se jich užívalo při soudech; jiné přijaty byly z obecného užívání lidu, velmi skrovná část pak »utvořena po bedlivém uvážení forem analogických.«

Za účelem dotčeným přidán byl podnes cenný »ukazatel«, v němž každé slovo po německu obsažené v zákonech přeložených vyloženo jest připojeným jeho významem českým i dodány spůsoby řeči v překladu užívané.

Porovná-li se názvosloví řečeného překladu s »navržením právnícké české terminologie« podaným od radního Vladimíra Pelikána málo let před tím (Musea česk. časop. 1831 str. 326 násl.), znamenati sluší pokrok velmi značný, ačkoli i toto bylo sebráním pilným.

³⁾ Tak podle Riegerova Nauč. Slovn. III. str. 680 a vzhledem k uvedení jeho jména pod předmluvou. Oproti tomu omylně Jungmann: Hist. liter. české II. vyd. str. 555 jmenuje Karla Havlíčka jako spolupracovníka.

Případnost výrazů a přesnost obrátů v překladech Fričových tím záslušnější jest, ježto převody obč. zák. ⁴⁾ a trestního zákona z r. 1803, pak některých pozdějších menších zákonů na jazyk český staly se způsobem celkem méně uspokojivým. Vším právem čerpáno při sestavování právnícko politické terminologie od komise sestouplivší se z nařízení ministerstva práv pod předsednictvím nesmrtelného Jos. P. Šafaříka ve Vídni 1850 z bohaté studnice terminologické, kterou práce Friče a soudruhů jeho poskytovala. Nemohloť se pak zajisté v r. 1848 dostati komisí při zemské vládě zřízené ku sdělání právníckého názvosloví zasloužilejšího předsedy nad Friče.

Záhy týž rozvinul pronikavější činnost na poli právovědy české. Blížila se doba 500letého jubilea Karlova vysokého učení a všichni, kdož k učení tomu lnuli vřelou vděčností, chystali se památku významného dne jeho založení před půl tisíciletím 7. dubna 1348 co nejdůstojněji oslavit.

Žel Bůh, že k tomu nedošlo pro politické hnutí; na krátce však přede dnem jubilea následkem petice 15. března 1848 podané ode všeho studentstva vysokých škol Pražských, k níž senát svým usnesením přistoupil, byla dekretem ministerstva ze dne 31. března 1848 č. 252 (sbírky zák. provinc. 30. svazek str. 500) svoboda vyučování tou měrou uznána, že všem doktorům bez rozdílu vyznání propůjčeno bylo právo, vědecké přednášky konati o kterémkoli oboru vědy na fakultách zastoupené jazykem zemským neb každým jiným, po příslušném ohlášení senátu akademickému učiněném.

Vřele litovati sluší, že pohnutá doba politická nepřála tomu, aby z nadějného toho zárodku byla vyklíčila celá fakulta práv česká. Pamětihodno jest, že na právech ohlášena byla čtení taková vesměs jen z práva procesního ⁵⁾, a to od Dra Karla Klauudyho o řízení civilním a trestním, od Dra Frant. Richtera o soudních zařízeních u národů kulturních v Evropě a od Dra Friče o řízení soudním, a to jen posléze dotčené jazykem českým.

⁴⁾ Viz Dr. Stupecký: Příspěvky o českých překladech porízených v souvislosti s kodifikací rak. práva civilního (1904) str. 52 násl., zvláště 60.

⁵⁾ Teprve nejv. rozh. ze dne 13. listopadu 1850 byl Dr. Vendelín Grünwald, pozdější advokát v Budějovicích a poslanec, povolán ku přednáškám z občanského práva jazykem českým a propůjčena jemu práva habilitovaného docenta. Přednáška jeho: o původu a o studiu obč. vytištěna jest v Čas. česk. Mus. 1850 str. 81, 286.

Co přednášky té se tkne, byla to oběť nemalá pro advokáta hledaného a obzvláštní důvěry u všeho měšťanstva král. hlavního města a rolnictva z dalekého jeho okolí požívajícího, jenž v týž čas v plném proudu rozvířených věcí politických vynikající místo zaujímal, věnovati síly své ještě úkolu učitelskému. Přinášel k tomu bohatou znalost praxe soudní, nevšední bystrost právnickou, co nejdůkladnější obeznámení s názvoslovím a ne na místě posledním zápal a nadšení pro věc.

Výklady jeho, jejichž započetí na den 5. června 1848 ohlásil, setkaly se s živým účastenstvím a v listopadu mohl Frič s potěšením k tomu poukazovati, že čítá přes 100 posluchačů. Bylť zajisté podal nezvratný důkaz, že čtení jeho přicházejí vstříc potřebě naléhavé; pročež také co nevidět podána byla žádost od posluchačstva k ministerstvu, aby čtení Fričova prohlášena byla za řádná. Přání vřelému nebylo sice úplně vyhověno, avšak přece potud jemu místa dáno, že ministerstvo veřejného vyučování dne 24. prosince 1848 č. 8119 dekretem prohlásilo, že vysvědčením frekventačním a zkušebním vydaným od prof. Friče, tehdy »docenta mimořádného«, přisouzena jest »stejná právní platnost a moc průvodní« (Rechtsgeltung und Beweiskraft) jako vysvědčením řádného profesora toho oboru. Bylo to ovšem důležité, jelikož podle studijního řádu ze dne 7. září 1810 skládány byly pouze zkoušky pololetní a celoroční; teprve nařízením ze dne 30. července 1850 č. 327 ř. z. zavedeny byly státní zkoušky na fakultě právnické.

Kterak vážně pojímal Frič svůj úkol docentský, jasné z toho jde, že v brzku ohlásil větší počet hodin přednášek, aby důkladněji a podrobněji pojednávatí mohl o nesnadnějších otázkách, což vynesemím minist. vyučování ze dne 19. října 1850 č. 8744 schváleno bylo.

Záhy však i snaha tak šlechetná za změněných poměrů veřejných nedocházela zaslouženého uznání, ba nesetkala se ani s náležitým porozuměním. Bylo i muži vznešené idee značnou oběť přinášejícímu zakoušeti vrtkavost osudů lidských. Po zrušení ústavy patentem prosincovým 1851 rozprostřely se chmury reakce po nivách vlastí našich; nebylo více přáno dřívější svobodě vyučování a pod její záštitou vzniklým přednáškám Fričovým. S nemalým sebezapřením a s klidem v pravdě antickým a myslí neoblomnou snášel Frič různé malicherné pletichy, jež měly nechť u něho způsobiti k vytrvání na stolci učitelském,

a i nadále valně času ze svého praktického povolání věnoval zamilovaným svým výkladům akademickým, ačkoli původní kruh četných posluchačů vždy více řádnul na malý hlouček věrných žáků.

V době nejužšího absolutismu (1854), když z Čech hojně úředníků odcházelo do Uher, tam vítaných posměšným názvem husarů Bachovských (podle tehdejšího ministra vnitra), bylo jemu způsobeno toho bolu, že jen šest posluchačů jeho přednášky zvolilo, při čemž ovšem přehlížeti nelze, že počet právníků r. 1849 obnášející 862 byl r. 1854 sklesl na téměř polovici (476).

Za nedlouho ovšem překročen byl vrchol neutěšených poměrů a na počátku let šedesátých hlásilo se do čtení staříckého učitele, jenž s mladistvou svěžestí byl vytrval jako věrný bojovník na baště ohrožené, padesáte a více navštěvovatelů. Z jeho učební síně vycházeli dovední, bystří právníci, z nichž leckterí, zdokonalivše se v advokátní kanceláři bývalého profesora svého, stali se chloubou advokátského povolání a hlásali svými výkony v praxi důkladné k ni vyškolení († Dr. Švestka, Dr. Tomáš Černý, Dr. Ant. Zeman, známý jako básník pod jménem Antala Staška a jiní).

Litografované výklady Fričovy kolovaly také mezi praktiky. Pozoruhodno jest, že přednášky jeho uváděly ve studium předpisů o organizaci a příslušnosti soudů na základě historickém, poukazující k vývoji soudnictví domácího a ku přeměnám způsobeným vlivem snah po unifikaci zřízení soudního se nesoucích.

V době učitelského působení Fričova šlo vzhledem k dávno dovršené kodifikaci práva procesního hlavně o to, aby dosah pozitivních předpisů Josefského sd. ř. četnými dv. dekrety měněných učňům práva jasné vytknut byl.

Komentatorický výklad soudního řádu Fričem podávaný tomu úkolu dostál; byl přehledný, stručný a jasný, jen hlavních kusů souhrnným vysvětlováním se dotýkáje. Spracována v něm byla hojná literární látka čerpaná z prací Pratobevery, J. Wesselyho, Nippela a j. Povždy pak, když potřeba toho kázala, přispůsobeny byly výklady změněným poměrům; tak po vydání sd. ř. pro Uhersko a Sedmíhradsko r. 1852 objasněny byly rozdíly mezi tímto zákonem a josefským sd. ř., když vydán byl pat. o řízení nesporném r. 1854, rozšířeno čtení i na tento obor vůbec a řízení ve věcech kněh pozemkových zvláště, když konečně stal se r. 1859 pokus máio zdařený, válkou italskou roz-

rušeným poměrům úvěru mezi kupci napomáhati zvláštním řízením vyrovnávacím, ihned ve výkladech Fričových i k těmto předpisům ohledně konkursů bylo přihlíženo. —

Však i osoby přednášejícího a způsobu přednášení buď se dotknuto. Frič jsa prostřední postavy a příjemného vzezření, do posledních let věku svého zachoval sobě tváře červeně prokvetlé a jasné přívětivé oko. Bělounký, pečlivě sčísnutý vlas nedlouhý a vous, vroubíci úzkým lemem tvář i horní ret, dodávaly usmívanému obličejí cosi otcovsky vážného i milého zároveň.

Čtení svá proplétával přednášející zkušenostmi z praxe. Zajiště každému posluchači utkvělo na paměti vypravování o horlivém mladém koncipientu advokátském, jenž maje zastupovati žalovaného, když k roku (§ 29 sd. ř.) nedostavil se žalobce, bez podrobného popření děje žalobního ihned po uplynutí hodiny čekací žádal za vynesení rozsudku pro zmeškání — ovšem shledávaje k svému úžasu příliš pozdě, že způsobil klientu svého chafa prohru sporu rozsudkem odsuzujícím, již jen restitucí pro špatné zastoupení napravití lze bylo.

Rovněž z navštěvovatelů přednášek mnohý, jemuž tajuplné předpisy §§. josefins. sd. ř. o srotulování spisů nebyly dosti jasny, zachoval na mysli pro celou svou budoucí praxi názorné poučení o skládání rotuli actorum náležitým pořádkem, zvláště co do žalobcových listin podle pořadu písmen abecedy, co do listin žalovaného podle označení číslicemi.

Aneb veselou příhodu o exekuci podle § 307 sd. ř. josefinského ve mlýně prováděnou na vydání určitého množství mouky jistého druhu, když se byl dostavil vymáhající věřitel — bez pytlů!

V povolání advokátském uvyklý také odpůrcova právního názoru odchylného sobě vážiti, Frič jako učitel nikdy ostré polemiky proti zastancům jiného mínění vědeckého nepodnikal s katedry, dobře věda, že při kontroversách odpůrce povaliti v prach před posluchačstvem, a nikoli na kolbišti literárním, jest vítězstvím bezcenným.

Fričovi, jehož skromná povaha netoužila ani po počtách ani po prebendách, dostalo se na sklonku života dávno zaslouženého uznání.

Když nadešla opět doba ústavní a císař. rozhodnutím ze dne 25. října 1861 zřízeny byly mimořádné stolice učitelské pro obory, z nichž skládají se judičiální státní zkoušky, obětavá činnost

jeho učitelská uznána byla jmenováním Friče mimořádným profesorem (rozh. nejv. 25. října 1861), bez platu, ale s ponecháním advokacie, tehdy ještě (podle dv. dekr. stud. kom. ze dne 5. dubna 1828) s professurou na fakultě neslučitelné.

Důvěra kolegů v povolání praktickém a vděčná oddanost bývalých žáků osvědčena byla Fričovi hned roku téhož zvolením za děkana sboru doktorů práv na r. 1862 (vynes. min. státn. 7. srpna 1865 č. 7165), následkem čehož předsedal podle tehdy platného řádu rigorosního po celý rok všem zkouškám doktorským.

V době děkanství svého též povolán byl do zkušební komise pro státní zkoušky judičiální (vynes. minist. státního ze dne 16. července 1862 č. 7373).

Ale také na samé fakultě, při které působil, došla obětavost, jakouž byl odbýval přednášky po plných pět a dvacet let, spravedlivého ocenění, když doba tato se dovršila; neboť sbor profesorský v červnu 1874 podal svému kolegovi Fričovi blahopřejnou adresu latinskou jakožto »viro de juris civilis scientia et praxi optime merito.«

Věrně vytrval professor Frič na stolci učitelském až po dovršení 70. roku věku svého. Když uchýlil se do výslužby, vysloveno jemu jest nejvyšší uznání »dlouholetého úspěšného působení v akademickém úřadě učitelském« (nejv. rozh. 8. března 1875; vynes. minist. 16. března 1875 č. 3377).

Dočkal se doby utěšeného rozkvětu českého právníctví byv místopředsedou Právnícké Jednoty a stal se ještě svědkem splnění toho, na čemž sněm království k návrhu osvíceného reformatora zařízení universitních, někdejšího ministra vyučování Lva hraběte Thuna již dne 2. března 1866 se byl usnesl, totiž že »mužům vykázaným plnou působností k akademickému úřadu učitelskému zákonem požadovanou bez rozdílu toho, kterým jazykem zemským výklady konají, podle zásluh professury universitní udílěny býti mají.«⁶⁾

Muži po tak drahnou dobu neunavně činnému nebylo přáno dlouho těšiti se z otium cum dignitate. V témž roce, ve kterém ztratil národ maďarský svého velikého státníka Deaka a náš

⁶⁾ Zápisky těsnop. o jedn. sněmu král. česk. 1866 str. 55, příl. č. 2.; pak Lemayer: Verwaltung der österr. Hochschulen in den Jahren 1868—1877 str. 144 násl.

CEM 15

12

národ otce svého Palackého, týden před smrtí tohoto zesnul professor Frič po krátké nemoci dne 19. května 1876.

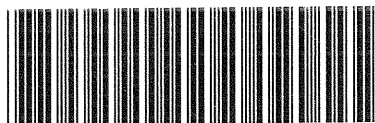
Nesčetný průvod pohřební vděčných a oddaných ctitelů doprovázel jej ke věčnému spánku. Pro platné zásluhy a pro mírnou a ryzí povahu zachována bude jemu povždy a po celé vlasti, hlavně pak na fakultě naší vděčná památka!

147 36.75

147 36.75

ÚK PrF MU Brno

3129S33254